

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Praecepta Pars ...

Tractatus I. Prooemialis De Principiis communibus Doctrinae Moralis,
Conscientia, Actu Humano, Et Peccato In Genere

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Sectio II. Ratio seu Cognitio requisita ad actum humanum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59488](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59488)

fitabitur ad tantum *volendum* bonum seu felicitatem, & quocunque objectum propositum sola & præcisâ ratione boni v. g. beatitudinem æternam: & tantum *volendum* malum seu miseriam, & quocunque objectum propositum sola & præcisâ ratione mali, v. g. damnationem vel ipsum peccatum formaliter.

SECTIO II.

Ratio seu Cognitio requisita ad Actum humanum.

SUMMARIUM.

9. Ad actum humanum requiritur advertentia ad ipsum actum; &
10. Cognitio omnium ad eum, quâ talis est, concurrentium utpote objecti, & circumstantiarum;
11. Ac insuper aliqua deliberatio.
12. Quæ aliud non est, quam discursus intellectus, formalis vel virtualis.
13. Et, saltem ut bonus esse possit, iudicium practicum honestate eius.

ASSERTIO III.

AD Actum humanum moraliter bonum vel malum requiritur advertentia ad ipsum actum; cognitio omnium ad eum, quâ talis est, concurrentium; aliqua deliberatio, formalis, vel virtualis; & denique, saltem ut bonus esse possit, iudicium practicum de honestate actus. Certa apud omnes.

§. I.

Requiritur advertentia ad ipsum actum.

actus humanus debet esse in pleno dominio & potestate operantis ; Sed nullus actus potest esse in dominio & potestate operantis , ut nimirum eum elicere , vel non elicere , continuare , vel abrumpere possit , nisi advertat ad ipsum actum : unde primæ intellectus cogitationes , & motus primò primi , qui ex sola apprehensione objecti , absque ulla sui advertentia in voluntate , vel appetitu sensitivo exurgunt , ut iræ , delectationes &c. non possunt esse actus humani , nec liberi , nec boni , nec mali moraliter , secundum omnes : ergo ad hoc requiritur advertentia ad ipsum actum , ut nimirum quis sciat , vel advertat se saltem actum , bonum , malum , elicere vel habere . Quia autem non potest cognosci actus bonus vel malus , nisi per ordinem ad objectum & circumstantias , hinc

§. II.

Requiritur Cognitio omnium ad eum actum , quæ talis est , concurrentium , utpote objecti , & circumstantiarum . Ratio est evidens . Quia actus humanus debet voluntariè tendere in objectum , adeoque objectum debet esse volitum , & consequenter præcognitum ut tale , scilicet ut affectum his circumstantiis , in quantum ad actum humanum , bonum vel malum concurrat : Alioquin quâcunque ratione aliquid ad actum concurrans non est cognitum , nec consequenter volitum , eadem ratione actus non erit voluntarius , nec consequenter humanus , bonus vel malus . Exemplo id manifestum fiat . *Titius occidit Patrem*

10

rem gladio. Ad hoc ut actus iste parricidii sit
 manus & voluntarius, debet imprimis cognitus
 esse objectum, ut nim. sciverit esse hominem
 quem percutit, & non invincibiliter putaverit
 feram. Deinde debet cognita fuisse circum-
 stantia illa *quid*, nim. illum hominem, quem
 percutit, esse patrem suum, & non invincibiliter
 putaverit esse alium hominem, v.g. inimicum suum.
 Tertio debet esse cognitum instrumentum, ut
 se gladio percutere, & non inculpate percutere
 baculum, nervum, arundinem &c. Alioquin
 primo, occisio erit, non homicidium; in secundo,
 homicidium erit, non parricidium; in tertio,
 percussio tantum, & nulla occisio erit voluntaria
 vel actus humanus. Atque hæc quidem cog-
 nitio objecti & circumstantiarum jam sufficiens
 ad actum humanum, si illorum bonitas vel malitas
 semper clarè & distinctè proponeretur sine
 mixtione oppositi. Et hinc

§. III.

11 **R**equiritur deliberatio. Ratio iterum est, quod
 actus humanus debet tendere in objectum
 ut practicè cognitum secundum suam bonitatem
 vel malitiam: (nihil enim volitum, nisi practicè
 cognitum) Atqui non potest practicè cognitum
 operabile secundum bonitatem vel malitiam
 absque aliqua deliberatione: quia, ut *supra* in
 §. indicatum est, nullum objectum particulare
 homini in hac vita proponitur & apparet ita
 ex parte bonum, adeoque hic & nunc necessarium
 prosequendum, si felix esse velit, quin simul

pareat admixta aliqua ratio mali: & è contra v. g. intellectus in objectis virtutum proponit quidem rationem boni honesti, propter quam appetenda sunt, simul tamen mox reperit rationem aliquam mali, utpote molestiæ, difficultatis, contrarietatis ad appetitum &c. propter quam fugienda videantur. Similiter in objectis vitiorum, proponit sanè rationem mali inhonesti, seu turpitudinem & reatum, propter quam rationem fugienda sunt: at occurrit simul aliqua ratio boni convenientis, scilicet utilis vel delectabilis &c. propter quam rationem amplectenda videantur: quare tunc humanæ rationis officium est, conferre utrinque rationes convenientiæ & disconvenientiæ, & sic *deliberare*, quid cui in operatione præferendum sit: Et sic ergo, ad actum humanum, ut voluntarius fiat, bene vel malè, requiritur *deliberatio aliqua, formalis, vel virtualis.*

Explico.

Deliberatio, vel consultatio nihil aliud est, 12
quàm discursus intellectus de re quapiam agenda, vel non agenda, considerando rationes in utramq; partem, ut jamjam exemplificatum est. *Formalis* quidem, & explicita his ferè actibus absoluitur. 1. Est apprehensio simplex objecti *furti* v. g. ejusque alicujus bonitatis, vel malitiæ, puta, esse bonum utile, at malum inhonestum. 2. Est consultatio velut speculativa: sitne absolute objectum illud, *furtum*, censendum potiùs bonum vel malum, (hic stat dubium speculativum, sive deinde sequatur, sive non sequatur resolutio

THEOL. MORAL, PARS I. M ejus

eius speculativa juxta dict. cap. I. Sect. 4. (12.) 3. Est consultatio practica; sitne objectum
 lud, *furtum*, mihi hîc, & nunc amplectendum,
 rationes bonitatis, an fugiendum potius ut
 ob rationes malitiæ propositas (hîc stat dubium
 practicum) 4. Denique vi Synteresis, ratio
 ethicè concludit, furtum omittendum esse, ut
 pliciter malum, quæ conclusio, seu dictamen
 ethicum est ipsa recta conscientia. Ejusmodi
 tem deliberatio formalis & explicita, secundum
 omnes prædictorum actuum differentias, quæ
 vis sæpe fiat, non tamen semper necessaria est
 frequenter sufficit deliberatio *virtualis* & im-
 cita; ut dum quis factâ apprehensione objecti
 ni vel mali, ob evidentiam rei, vel acumen in-
 tûs, aut bonam dispositionem voluntatis,
 Synteresi, absque alio discursu statim concludit
 hoc bonum agendum, hoc malum fugiendum
 &c. vide dicta c. I. sect. I. Et hinc

§. IV.

13 **D**enique, saltem ut bonus esse possit actus
 manus, requiritur *judicium practicum*
honestate actûs: quo nimirum intellectus post
 liberationem, in utramque partem practice
 cludat hîc & nunc, hoc esse bonum, vel licitum,
 hoc malum, vel illicitum. *Ratio pater*. Quia
 que illo *judicio practico*, stante adhuc delibe-
 ratione, intellectus maneret practicè dubius,
 dubio autem practico de honestate actûs,
 potest fieri actus bonus, sed semper fit actus
 lus, juxta dicta c. I. sect. 4. Atque hinc in-

ges, quid fit deliberatè, vel ex deliberatione agere, bene vel malè. Deliberatè enim agere dicitur, qui ex prævia deliberatione de re agenda, vel non agenda, consideratis rationibus in utramque partem, atque formato iudicio practico conscientia, quid hîc & nunc fieri conveniat, operatur: & siquidem operatur juxta formatum iudicium, dicitur agere deliberatè bene, & ex deliberatione: si verò contra iudicium agat, dicitur agere deliberatè male, at non ex deliberatione: si absque deliberatione, vel iudicio practico agat, dicitur agere imprudenter, & plerumque malè. Hæc latius explicabimus, & applicabimus *infra de peccatis præsertim c. 5. & 6.* Itaque postquam intellectus practicè, factâ deliberatione, conclusit, aliquid agendum, vel non agendum, ut bonum vel malum conveniens, vel disconveniens ad propositum finem, manet in arbitrio, & libera potestate voluntatis, illud bonum propositum acceptare, vel non acceptare, aut etiam acceptare oppositum malum inconveniens, interim tamen etiam ab intellectu sub aliqua alia ratione boni convenientis, utilis, vel delectabilis propositum: quin etiam ipsa voluntas intellectum movet, & impellit ad rationes in oppositum excogitandas, ponderandas, & secundum illas contrarium sibi favorabile vel delectabile iudicandum, ut monet etiam,

Layman, hicl. 1. Tract. 2.

6. 2.

M 2

SE.